

DEO OPTIMO MAXIMO FORTUNANTE!

ENODATIONEM

LEG. XIII. XIV. TIT.

PANDECTARUM

POSTREMI,

Quæstionibus materiæ subjectæ
convenientibus illustratam, & ad disputandum

In Inclytâ Leucorêâ

Ex decreto atq; Autoritate Amplissimi
Collegij Juridici propositam,

PRÆSIDE

HENRICO COSELIO

de Pezlinovez J. U. D.

Amica dimicationi subjiçiet

IGNATIUS MOLLERUS

Gorlicio-Lusatius,

Ad diem 2. Novemb.

horis & loco consvetis.

WITTEBERGÆ

TRIPIS JOHANNIS RÖHNERI, Acad. Typogr.

ANNO MDC XLVI.

OPUS OPTIMO MAXIMO JOHANNI

PROBATIONE

LEONHARDUS

PANDICTARIUM

POSTERIOR

Questionibus variis subiectis

convenientibus ad adhibendum

In decore et honoris

Collegii studii

PAZIO

LEONHARDUS

IGNATIUS

Collegii studii

Alma mater

hanc & loco

WITTEBERGA

In the Johannis Konrad, Acad. 1600

ANNO MDC XLV

I. N. J.

Lex XIII.

Non videtur cepisse] Id est, non videtur acquisisse. Capere enim est cum effectu capere, sic ut acquisitum nobis habeamus *arg. l. cum ej qui. 42. D. d. Legat. II.* Et quamvis capere & accipere interdum confundantur, quemadmodum exempla reperiuntur in *l. Si quis Obligatione. 115. § 1. D. b. t. l. 1. § hac verba. 11. D. Si cui plus quam per L. Falcid. licuerit & c. l. ita tamen 27. §. beres 16. D. da SCT. Trebell.* Plerumq; tamen in juris disciplinâ distinguntur, ita ut capere dicatur, cum effectu capere, sic ut acquiramus. Accipere autem videatur is, qui non sic accipit, ut habeat *text. notabil. in l. aliud. 71 D. d. V. S.* Accipere igitur generalius verbum est quam capere: quia quocunq; modo nobis quid datur, traditurvè etiamsi custodiæ tantum causa, vel ut conductum habeamus, aut detineamus datum traditumve sit; accepisse dicimur. *l. Naturalis. 5. §. Et si quidem 1. D. deposit. l. Si à furioso. 12. l. nam et si. 13 in fin. ab. accipientis non fuit. l. Si ego pecuniam. 18. in pr. l. seq. D. d. reb. credit.* Capere vero solummodo est ita accipere, ut statim accipiens Dominus aut quasi fiat, vel certe ne res sibi invito avocari possit. *l. non videtur quisquam. 51. l. ex qua persona 149. D. b. t. l. ex facto. 43. §. Julius Longinus. 3. D. d. vulgar & pupillar. subst hoc est,* ut suo jure habeat. *l. nomen filiarum. 164. §. fin. D. d. V. S. add. arg. l. non quocunq; modo 82. in pr. D. d. Leg. 1.* Sed de his infra ad *l. 51. b. t.* plura subijciemus.

qui] Sive sit mas sive fœmina. Certum enim est, quod sermone masculino sexus fœmininus, non modo quoad extensivæ significationis beneficium, sed etiam maxime quoad sermonis proprietatem comprehendatur *l. verbum hoc si quis. 1. l. hominis 152.*

l. patronis. § 2. l. pronuntiatio 195. l. Servius. 122. D. d. V. S. Summus enim ille rerum MODERATOR atq; ARBITER hominem ad imaginem suam creavit, hominem vero masculum & foeminam, & quidem ita, ut si creationis ordinem intueamur, ex masculino prius creato foemina tanquam ejus portio & pars sit effecta. vid. *cap. 1. Genes. v. 27. & cap. 2. v. 7. 21. & 22. Johann. Gædd. ad d. l. 1. d. V. S. n. 22.* Ubi plura videri possunt.

per exceptionem] Exceptio generaliter ita dicta est defensio ex justa & legitima causa, competens adversus id, quod ab adversario intenditur. Dicitur autem ab excipiendo, ea scilicet significatione quatenus vel interficit actionem, vel differt & vulnerat tantum eandem. *l. exceptiones. 3. D. d. Exceptionib. §. temporales 10. Inst. cod. vid. Zanger. de except. part. 1. cap. 3. n. 22. & 23. Schneidw. ad tit. Inst. de Except. n. 2. Emeric. à Rosbach. in Prax. civil. tit. d. exceptionib. 39. n. 2.* Definitur etiam exceptio in genere ita accepta per allegationem Reo competentem. *Jacob. Cujac. in w. ad tit. D. d. Except. Aliter quoque exceptionem describit Cius Ulpianus in l. Exceptio. D. d. Exceptionib. quod scilicet sit actionis exclusio quaedam, quæ opponi actioni cujusq; rei solet ad excludendum id, quod in intentionem condemnationemve deductum est. Vid. præterea l. 22. D. eod. tit. Vult. ad tit. Inst. de Except. n. 6. Cujac. 5. obs. 34. Zanger. d. l. n. 18. & 19. Tréuil. vol. 2. disp. 26. tb. 1. lit. B. Bachov. ib. Schneidw. ad tit. d. Except. n. 2. Wesenb. in w. eod. n. 9. Bartol. in l. scire oportet. 13. §. oportet 10. D. d. Excusat tutor. n. 5.* Verum definitiones istæ exceptionibus in genere haud competere possunt. *Wesenb. ad tit. C. de Except. Emer. à Rosbach. d. l. n. 2. Zang. ib. d. n. 21. & 22.* Rectius igitur exceptio in genere sumpta per defensionem Reo competentem definiiri vel describi potest. *l. cum nondum. 4. l. Siquidem 9. cum l. seq. C. d. Except. Wesenb. ibid. n. 2. Rosbach. l. sup. cit. Zanger. in d. tract. de Except. p. 3. cap. 3. n. 24.* Paulo dilucidius hæc illustrare & exponere videntur ea quæ Imperat. Sacratissimus Justinianus in *pr. Inst. de Except.* tradit. Exceptiones nimirum Reorum defendendorum gratia cum quibus agitur esse comparatas. Sæpe enim accidit, ut licet ipsa persecutio qua Actor experitur, justa sit, id est, jure fundata, tamen iniqua sit, adversus eum cum quo agitur

tur

tue. Consentit Reinhard Bachov. ad d. pr. Inst. de Except. ibi: Nam
& dicitur defensio, per l. defensiones. ii. C. eod. tit. Vult. ad id. princ.
num. 3. & n. 4. Quanquam autem exceptionis nomine in genere
sive largiori & improprio significato sumpto comprehendatur
omnis omnino defensio per d. l. defensiones. ii. C. de Except. Dd. in
rubr. D. & C. eod. Treutl. vol. 2, Diss. 28. th. 1. l. A Zanger. d. loc. num. 1.
Proprie tamen solum hoc nomine notatur (praesertim hic loci)
quod ad excludendam vel removendam petitionem seu actio-
nem & intentionem objicitur. l. exceptio. 2. l. 22. D. d. Except. D.
Dauth. de testam. n. 132. Schneidw. l. sup. cit. n. 2. Zanger. d. l. num. 20. 21.
& seq. Unde ajunt Dd. Eum qui contenta in bello simpliciter
negat non videri proprie excipere. Exceptiones enim proprie
dicuntur quae non negant actionem jure subsistere, sed esse in-
quam adversus eum cum quo agitur demonstrant. d. l. Inst. de Ex-
ceptione Paul. Berens. in Exercit. Academicis. disp. 17. th. 1. quasi 3. Ac-
cedit etiam quod exceptionis mere negantis nulla sit probatio:
exceptio vero à Reo est probanda l. in Exceptionibus. 19. D. de proba-
tionibus. arg. l. 1. D. d. Except. Cujac. ad l. 2. D. d. probation. vers. & tandem
hujusmodi vid. Wesenb. in w. de Except. n. 2. Hilliger. ad Donell. l. 22.
c. 1. lit. B. C. D. Bachov. in animadvers. ad Treutl. vol. 2. disput. 26. th. 1.
lit. C. Exceptionum species quod attinet, hæc origine inspecta vel
civiles sunt vel prætoriae. Civiles vel ex legibus vel ex iis, quæ le-
gis vicem obtinent, descendunt: ut exceptio S. C. Ti. Macedoniani
exceptio divisionis ex epistola D. Hadriani & c. Prætoriae ex Præ-
toris J. D. c. tione substantiam capiunt, ut sunt doli mali, metus cau-
sa, pacti de non petendo, & c. uti videre licet ex tit. I. Inst. de Except.
Sed de his consuli possunt Bernh. Sutbolt. disp. 19. apborism. 27. 28 &
seq. Emeric. à Rosb. loc. sup. cit. tit. 39. 40. 41. 42. & 43 Wurmser. tit. 8.
observ. 3. & 4. Hartm. tit. 9. obs. 1. Giphon. in antinom. jur. civil. disp. 17.
Zang. loc. sup. alleg. n. 39. & n. 40. Reinhard. Bachov. ad §. §. Inst. tit.
sup. cit. Wesenbec. in w. d. Except. n. 5. Schneidw. ad tit. Inst. eund.
Vult. ibid. Treutl. vol. 2. disp. 26. th. 1. & seq. Et Bachov. ibi Hilliger.
in Donell. enucl. lib. 22. c. 2. Vigel. in M. I. C. lib. 24. c. 3. Robert. Ma-
rant. in spec. jur. aur. part. 6. membr. jud. c. 9. Oldendorp. in Enchi-
rid. except. quest. quoduplices sunt exceptiones. Præcipua autem di-

visio à fine & effectu desumi potest. Sunt enim exceptiones
aliae perpetuae & peremptoriae aliae temporales & dilatoriae §.
appellantur. 3. Inst. d. exception. Perpetuae & peremptoriae sunt,
quae semper agentibus obstant, & semper rem de qua agitur pe-
rimunt. § *perpetuae 9. Inst. dict. tit. d. l. exceptiones. 3. D. eod.* Huc re-
ferunt Interpretes etiam exceptiones anomalas, quae non le-
quuntur naturam exceptionum dilatoriarum & peremptoria-
rum, sed singulari jure, tam ante quam post litis contestationem
opponi possunt, ut est exceptio ordinis, divisionis, falsi procu-
ratoris, excommunicationis, & quaecunque offendit iudicium
esse nullius momenti. *vid. Emeric. à Rosb. in dict. prax. civil. de*
Except. anomal. tit. 43. Cum verò praecipua Reorum defensio
consistat in actionum, quibus iudicio conveniuntur, perem-
ptione, exceptiones peremptoriae inde natae sunt, quae negotium to-
tùm perimunt, & merita causae respiciunt §. *perpetuae 9. Inst. d.*
Except. Gilhaus. in arb. jud. c. 5. var. usc. 10. n. 86. Bocer. part. 2. class. 6.
th. 8. disp. 12. & ob id sperni & rejici non possunt, vel ab ipso etiam
Principe. l. causa. 16. C. d. transactio. Arius Pinell. in part. 1. Rubr. C.
de rescind. vend. c. 2. n. 23. Zanger. in d. tract. d. Except. part. 3 c. 1. Vo-
cantur etiam perpetuae quod semper agentibus obstant, qualis
est exceptio doli, metus causa & c. d. §. *perpetuae 9. Inst. d. Except.*
Vis earum & potestas nomine indicatur. Perimunt enim rem de
qua agitur. d. §. 9. unde dicta à perimendo quemadm. perem-
ptorium edictum. l. *tertium. 70. D. d. judic.* quia vires prin-
cipalis negotii exhauriunt. l. *quoties. 2. C. d. precib. Imperat. offer.* Vel
ipsum negotium interficiunt, cum dilatoriae laedant tantùm &
vulnerent. *Hilliger in Donell. enucl. l. 22. c. 2. l. G. & quidem non*
tantum actionem (effectu enim eo res redit, ut actio nulla esse
intelligatur, vel saltem non magis obstat, quàm si nulla unquam
fuisset. l. *nihil interest. 112. D. d. R. jur.*) Sed & ipsam obligatio-
nem, ut nec res deinde amplius subsit, quae vel natura debeat
tur l. *quid si maritus 3. §. Si quis. 1. D. d. pecun. Constu. l. qui Exce-*
ptionem 40. junct. l. Si non sortem. 26. in pr. D. d. condict. in deb.
Zanger. d. part. 3 c. 1. n. 8. Nam si perimit actionem, utique &
obligationem, tanquam causam adaequatam, quam ita dissolvit.
ut

ut nullum ulterius effectum operetur. Quare etsi obligatio
pacto sublata, contrario pacto resuscitetur. *l. si unus 27. §. pactis.*
2. D. d. pact. id tamen antequam exceptio in iudicio objecta
& probata fuerit, procedit. Postea autem resuscitari nequit,
cum nulla obligatio civilis remanserit. *Hillger. loc. sup. cit. l. 1.*
verb. caus. Si quid contra leges factum esse dicetur; utpote si
res dotalis, invita muliere sit alienata, *prin. Inst. Quib. alien.*
lic. vel. non. & ibid. Bacbov. vel. Si mulier pro alio fidejusserit. l. si
ipse. 3. C. ad SCT. Vellejan. Oldendorp. in Enchirid. Except. quest.
Quotuplices sunt exceptiones. Hæ verò exceptiones per quas ali-
quis à petitione removeretur, aut initio nascuntur Reo ex iis cau-
sis, quæ jam tum in re gerendâ intervenerunt, aut re initio recte
constituta postea novis de causis exstiterunt. Quæ ab initio
nascuntur, partim ex re sola sunt, partim ex persona ejus, cui
tribuuntur. Ex re sola sunt, exceptio metus, doli, simula-
tionis, pecuniæ non numeratæ &c. *de quib. vid. l. metus & §. sed*
quod Prator. 3. vers. sed ex facto. D. quod met. caus. l. si donationis. 7.
C. de his qu. vi metus. causa sunt. Gilhaus. in arb. judic. c. 5 ramusc.
10. n. 106. Bocer. part. 2. cl. 6. disp. 12. th. 11. Zanger. d. l. p. 3. c. 13. tit. d.
dol. mal. & met. except. Zang. p. 3. c. 13. & tit. C. plus val. quod agi-
tur quam quod simulatur Zanger. p. 3. c. 19. l. 14 C. d. non num. pe-
cun. Bocer. p. 1. cl. 6. disp. 12. th. 17 Emeric. à Rosb. in prax. civil. tit. d.
except. perempt. jur. 42. n. 14. Zanger. p. 3. c. 14. Ex persona ejus
cui tribuuntur proveniunt: Exceptio SCTI Macedoniani, Velle-
jani & exceptio proposita minoribus per in integrum restitutio-
nē. *§. penult. in Inst. Quod cum eo qui in alien. potest. l. 1. D. ad SCT.*
Maced. Bocer. cl. 6. disp. 12. th. 23. Zang. p. 3. c. 12. l. & primor. §. postea 1. D.
SCT. Maced. l. Si paternam C. eod. Bocer. cl. 2. disp. 17. th. 42. &
cl. 6. disput. 12. th. 27. Zanger. part. 3. c. 11. l. 7. in fin. D. d. Except. l. 1.
§. 1. D. d. minorib. l. si intra 2. & seq. C. d. tempor. in integr. restit. Re
initio recte constituta exceptiones peremptoriæ quæ postea no-
vis de causis existunt, sequentes sunt. Exceptio rei judicata,
transactionis, præscriptionis, confessionis factæ in iudicio, ju-
risjurandi, perjurii & nullitatis, *§. item si, §. Inst. d. Except. Emeric.*
à Rosb. in prax. civil. tit. d. Except. peremptor. jur. 42. n. 23. Bocer. cl. 6.
disput. 12. th. 34. Gilhaus. in arb. judic. ram. d. except. 12. num. 113.
Zanger.

Zanger part. 3. c. 17. l. non minorem. 20. l. si quidem 24. l. sive 28. C. d. transactionib. Zanger. p. 3. c. 10. l. unic. C. d. confes. l. per rem judicatam. 56. D. d. re judic. Emeric. a Rosb. in pra. civ. tit. d. Except. perempt. fact. 41. l. ait. Prator. 7. l. nam posteaquam 9. §. 1. l. jusjurandum 40. D. d. jurejurand. Zanger. p. 3. c. 16. Boxer. cl. 6. disput. 12. 1b. 33. Gilb. auf in arb. jud. l. sup. cit. n. 118. & in arb. jud. criminal. c. 2. r. 4. d. perjurio Zanger. p. 3. c. 21. Marant. part. 6. memb. 9. n. 36. in spec. jur. Oldendorp. in Enchirid. Exception. tit. except. nullitat. Marant. d. l. p. 4. dist. 16. p. tot. Gil. in arb. judic. c. 8. part. 2. d. nullitatib. Item exceptio solutionis, solennis obfignationis, satisfationis, novationis, delegationis, acceptilationis, compensationis. & c. l. 49. d. Solution. Zanger. p. 3. c. 1. l. Obfignat. 9. C. de Solutionib. Zang. part. 3. c. 2. Gilb. auf in arb. judic. c. 5. ramusc. 10. n. 89. l. item liberatur. 6. §. quia preparatur. 1. D. Quib. mod. pign. vel hypoth. Zanger. part. 3. l. 1. D. d. Novation. b. l. novatione. 8. C. d. novotio. Gilb. auf. in arb. judic. c. 5. ramusc. 10. n. 90. Oldendorp. in Enchirid. Except. tit. except. novat. arg. praeterea. 3. Inst. Quib. mod. tollitur oblig. Zanger. p. 3. c. 6. n. 1. arg. l. 1. D. d. Acceptilation. junct. §. item per acceptilationem 1. Inst. Quib. mod. tollitur obligatio. Zanger. part. 3. c. 7. l. 1. D. d. compensationib. Wesenbec. in ~~ib.~~ n. 2. Gilb. auf. in arb. jud. c. 5. ram. 10. n. 92. Zanger. p. 3. c. 8. ubi plur. videri possunt. Ut autem aliquis à petitione removeatur, necessum est, ut exceptiones, quae actiones perimunt & excludunt legitimo proponantur modo.

Olim quidem certae formolae erant proponendarum exceptionum Vult. ad tit. Inst. d. Except. n. 6. hodie vero veteri formula sublatâ, vel verbis proponi possunt, quando scil. summarie proceditur, vel per scripturam, quando ordo judiciorum observatur. vid. Schneidw. ad tit. Inst. de Exception. n. 8. & 9. Debent autem in quavis actione regulariter post litis contestationem & quidem usq; ad sententiam proponi. Quia peremptoriae exceptiones non sunt de judicio constituendo, sed de jam constituto finiendo, quia rem ipsam feriunt, de qua agitur & Reum relevant; ideo quamdiu judicium durat, tamdiu opponi possunt. l. peremptorias. 2. C. sentent. resc. non poss. c. 1. d. lit. contestat. in 6. l. cum nondam. 4. l. praescriptionum. 8. & ll. seqq. C. d. except. l. emptor.

9. C.

9. C. de prescript. long. temp. Bocer. cl. 6. disp. 12. tbes. 29. Treutl. vob. 2.
disp. 26. tb. 8. l. A. & ibid. Bachov. Hen. disp. 22. contr. 11. Gail. 1. Obs. 74.
n. 13. Cujac. lib. 18. Obs. 34. Nonnullæ tamen exceptiones ex jure
Canonico & recenti usu etiam ante litem contestatam in vim
dilatatoriarum opponi possunt, ut exceptio rei judicatæ transa-
ctionis. c. 1. & 2. d. tit. contest. in 6. l. fratris. 10. l. interpositas. 13. C. d.
transact. item juris-jurandi. arg. l. jusjurandum. 2. & ibid. Jason.
D. d. jurejurand. ut & prescriptionis. l. ut fuit. 230. D. d. V. S. l. em-
ptor. 9. C. d. prescript. long. temp. l. 1. §. quod ait. 12. D. ad SCT. Tert yllian.
Et hujusmodi exceptiones quidem vim dilatoriæ obtinent, ra-
tione modi & temporis, quod instar exceptionum dilatoriarum
ante litem contestationem proponuntur: at, ratione effectus vim
suam retinent, quod negotium perimunt, & per hoc litem ingres-
sum præcludunt: Marant. in spec. p. 6. membr. judic. 9. n. 12. & 13.
add. Emeric. à Rosb. in prax. civ. tit. 41. n. 7. Sed ut exceptiones istæ
ante litem contestationem recte objiciantur & excutiantur, ne-
cessum est ut incontinenti possint probari. Marant. d. l. num. 16.
Schneidwin. ad tit. Inst. d. Except. n. 10. Caterum dubitatio haud
levis est, quomodo in continenti exceptio probari dicatur? vid.
Coler. in tract. d. processib. executiv. p. 4. c. 2. n. 4. & seqq. & ad c. cum
venerabil. 6. X. d. Except. n. 72. add. Menoch. lib. 2. arbitr. jud. 1. cas.
18. n. 4. Bocer. cl. 6. disp. 12. tb. 83.

Quando vero in vim peremptoriarum proponuntur, ea-
rum quoque more est post litem contestatam opponi & proba-
ri debent. Dicitur autem est in antecedentibus has exceptio-
nes opponi posse usque ad conclusionem in causa: post autem
illum terminum effluxum quando jam renunciatum est, ulte-
rioribus allegationibus, aut lata sententia ulterius opponi pro-
hibentur. d. l. peremptorias. 2. C. sentent. rescind. non poss. Gilbans. in
arb. judic. c. 5. ramus. 10. n. 123. Bocer. d. cl. 6. disput. 12. tb. 91. & Dd.
Com. omn. Fallit autem hæc regula, si appellatio interponatur,
Judicio enim appellationis eas objici posse manifestum est ex
d. l. 2. Cod. sentent. rescind. non poss. Bocer. d. l. Non procedit quo-
que hæc regula in certis personis habentibus privilegium spe-
ciale vel ratione ætatis. arg. l. minor. 32. D. d. minorib. Vel sexus

B

vel

vel conditionis, ut est filiusfamilias, qui in sacris patris constitutus mutuum accepit pecuniam à creditoribus. *l. tamen si. 12. D. d. SCTO. Macedon. item miles qui arma magis quam leges scire præsumitur. l. 1. in fin. C. d. jur. & fact. ignorant. add. Schneidwin. ad d. t. Inst. d. Except. n. 9. in fin.* Uno verbo Regula superius tradita officium suum perdit, in Exceptionibus peremptoriis, per quas non impugnatur ipsum iudicatum, sed modus præscribitur executioni, pro ut est in Patre, Patrono, donatore & similibus. *d. quis. in l. sunt qui in id. 16. & seqq. D. d. re jud.* His enim omnibus post sententiam etiam denuo patet beneficium opponendi istam peremptoriam exceptionem ne in solidum exigantur, sed in quantum facere possunt, deducto videlicet, ne egeant. *l. in condemnatione. 173. D. d. reg. jur. l. Nesen. 41. in fin. D. d. re jud.* Cetera supplent *Dd. sup. cit. vid. Coler. ad c. 6. X. d. Except. n. 62. & seq. Schneidw. d. l. n. 9. Zanger. dict. part. 3. c. 26.* Quomodo autem in exceptionibus peremptoriis proponendis in Cam, Imperial. procedatur vider. licet *ex Ordinat. Camer Imper. p. 3. tit. 27. Von dem ersten Termin in erlichen auszußen. S. So der Be- klagte & tit. 28. Von dem zweyten Termin. in erlichen exception. nec non tit. 29. Von den dritten vnd andern nachfolgenden Termin. &c. S. Vnd so ferne der Kläger add. Gilhaus. in arbr. ju- dic. c. 5. ramusc. 10. num. 124.* In foro autem Saxonico exceptiones peremptoriae quæ litis ingressum impediunt ante litem conte- statam à Reo recte opponi possunt. *N. G. D. Von den excep- tion. tit. 11. vers. Es weren denn dergleichen. Dn. Carpzov. in Jurispr. For. p. 1. c. 3. d. 15. dum modo incontinenti (Innerhalb Sächsischer Frist / das ist 6. Wochen vnd drey Tage. Magnif. Dn. Ordinat. in prælectionib. publ. ad Lancelott. Instit. tit. d. excep- tion.) ex Originalibus actis & documentis, vel confessione partis adversæ sint claræ, manifestæ & liquidæ. d. Proceß vnd Gerichts Ordn. l. sup. cit. ib. Alsbald. Berlich. part. 1. concl. 18 n. 38. & ib. Dd. allegat. & in primo statim termino opponuntur. d. N. O. P. l. cit. vers. Jedoch daß es im ersten Termin geschehe. Et nunc si ejusmodi exceptiones litis ingressum impediendes ante litem contestatam opponuntur & probantur, à R. peti & à judi- ce pro-*

re pronunciarı debet, quod Reus ad institutam actionem re-
spondere non teneatur. *Coler. ad c. cum venerabilis. 6. X. de Except.*
n. 40. Berlich. d. l. n. 40. veluti etiam hodie novissime à Sereniss.
Dn. Elect. Sax. Johann. Georg. in d. O. P. J. l. alleg. dispositum
est. Dissent. *Wesenbec. ad tit. C. d. Exception. n. 4.* Quæ autem
Exceptiones dicantur litis ingressum impediētes *vid. c. 1. d. tit.*
contest. in 6. Junct. O. P. J. l. alleg. Als wenn einer vorzuwenden.
Hise add. Ubicunque exceptio concludit Actorı jus agendi,
seu actionem non competere *vers. Oder es siehe Klägers ratio-*
ne intentionis facti keine action zu. &c. Berlich. concl. 18. n. 41.
42. 43. 44. & 48. Harmann. pract. obs. tit. 9. obs. 1. n. 6. Quod si
vero aliæ antelitem contestatam opponantur non attenduntur,
sed post litem contestatam reservantur, & Reo litis contestatio
injungitur. *Berlich. d. l. n. 34. Protes. vnd B. D. & l. sup. tit. vers.*
Was aber die Peremptorias &c. Præterea & hoc addendum
est, quod Reus non tantum in stricti juris, sed etiam in bon. fid.
judiciis exceptiones peremptorias ab initio contestari & post li-
tem contestatam, easdem omnes ac singulas simul & semel re-
gulariter proponere necessum habeat. *per vers. fin. d. tit. II. Cui*
consent. quoque jus Cesar. vid. Reichs Abschied zu Speyer / Anno
1570. §. Demnach sollen auff die gewöhnlichen Termin. &c.
Item zu Regensburg. Anno 1594. §. Sehen demnach ordnen
vnd wollen &c. usque adeo ut Reus si eas initio contestari &
litis contestationi opponere omisit, postea easdem objicere, vel
in articulis reprobatoriis deducere & probare non possit, & si
vel maxime hoc fecerit & probaverit tamen Judex si per illis
cognoscere non teneatur. *d. vers. ultim. & tit. Von dem Regenbe-*
weiß vers. Da auch der Beklagte auff des Klägers angemaste
beweisung & ibi. wie er bey verlust derselben zu thun schuldig.
Berlich. d. p. 1. concl. 18. n. 58. 60. 61. 62. 63. & 65. Dn. Carpzov. in
Jurispr. Forens. d. p. 1. c. 3. d. 13. Nisi exceptiones illæ post li-
tem contestatam demum suboriantur vel ad notitiam rei per-
veniant. *d. P. vnd B. D. tit. II. vers. fin.* Reusque hoc vel jure-
jurando vel alio modo legitimè probare possit *per. d. vers. fin.*
& d. 21. §. Da auch der Beklagte. vers. Es were denn das &c.

Berlich. n. 65. 66. 67. Quomodo autem post sententiam etiam
latam, exceptiones aliquando proponi & intra quod tempus
probari possint ac debeant, videre licet, apud *Zanger. in d.
tract. d. Exception. p. 3. c. 26. à n. 54. usque ad n. 141.* ubi plura de
hac materia videri possunt.

à petitione removetur Quemadmodum is qui actionem habet
efficacem, ipsam rem habere videtur, *l. is qui actionem 15. D. b. t. &*
contra qui actionem quidem habet sed inefficacem, hæc, quæ per
exceptionem refelli potest, non videtur habere actionem aut
rem, siquidè paria sunt, ipso jure non habere actionem & ha-
bere eam, quæ per exceptionem repellitur potest *l. nihil interest 12.
D. b. t.* Ita etiam in hac regula non videtur rem cepisse, sive ple-
no jure acquisivisse, qui actionem quidem habet, sed quæ per
exceptionem submoveri potest. V. C. Si stipulanti 100. pro-
misero, metu forte inductus, aut etiam dolo circumventus,
stipulans nihil cepisse censetur, cum perpetua metus vel etiam
doli mali exceptione repellitur possit. *tot. tit. D. d. dol. mal. & met.
except.* Is igitur demùm capere proprie dicitur, qui cum effectu
accipit, *ut supr. quoque dictum est,* ita ut acceptum penes eum
remaneat, nec ipsi invito adimi queat. *l. 71. D. d. V. S.* Hinc
Jctus *Cajus in l. non videtur. si. D. b. t. inquit.* Non videtur
quisquam id capere, quod ei necesse est alii restituere. Cujus
exemplum reperitur *in fin. l. si pars. 1. D. d. inoffic. testament.* Ubi
filius testamentum paternum ex quo legatum percepit, ita de-
mum querela inofficiosi infringere potest, si legatum alii re-
stituere jussus sit, quasi non videatur ex testamento cepisse
legatum ad cuius restitutionem tenetur. Notabile etiam
exemplum ad hanc regulam retulit Ulpianus. *in l. si creditor.
28. D. d. legat. 1.* Ubi debitor creditori suo, id quod ei debebat
legaverat cum tutus esset adversus eum exceptione, queritur, an
hoc legatum utile sit? & respondet Ulpian. Legatum valere, quia
remissa creditori exceptio videtur, motus proculdubio hac re-
gula: quod non videatur cepisse, qui per exceptionem à peti-
tione removeri potest. Exemplo etiam possunt esse legata in
testamento rursus adempta vel deleta. Ea enim cepisse le-
gatarum non intelliguntur, cum heres eos legitima exceptio-
ne re-

ne repellere possit l. 1. D. d. bis qua intestam. del. l. 3. D. d. ad-
mend. legat. Quapropter non male dicimus eum videri cepif-
pisse, qui actionem efficacem habet, & contra, eum qui exce-
ptione summoverti potest, non cepisse l. 115. b. t. Nulla enim
illa censetur actio, quæ repellitur exceptione l. 5. eleganter. 7.
§. servus pactionis. 8. D. d. dol. l. si dari 25. D. d. V. O. & effectū
paria sunt non habere actionem & per exceptionem infirmari
l. 112. b. t. & l. si fundo 53. in fin. D. d. evict. Ubi docet ICTUS
ex stipulatu agere non posse eum, cui agenti exceptio doli op-
poni potest. vid. quoque l. si quis. delegaverit. 12. & l. si non di-
tiores 13. D. d. novationib. l. obligationum fere 44. §. circa diem 1.
vers. nam quod alicui deberi cepit & c. D. d. O & A. Eoq; perti-
ner quod dicitur, eum desinere esse debitorem, qui justam ha-
bet exceptionem. l. Marcellus. 66. D. b. t. plura vid. poss. apud Re-
gul. hic Petr. Fabr. Philipp. Matth. Hippolyt. à Collib. Dec. & alios.
Ex his & similibus exemplis manifestè constat hunc esse pro-
primū & genuinum hujus legis intellectum. Alii verò non in-
firmæ authoritatis viri, Ramus & Ferrarius |hic| aliter hanc
L. sunt interpretati: ita, ut verbum cepisse, pro incepisse po-
situm arbitrentur, ut hæc nimirum sit regulæ uostræ sententia:
*Non videtur iudicium incepisse aut litem contestatam esse, quoad
prescriptionem adversarii interrumpendam, qui exceptione repulsus
est. l. mora litis. 26. C. d. R. V.* Quæ explicatio licet tolerari
possit, tamen ad hunc locum & ICTI institutum satis non qua-
drat. Quandoquidem ICTUS hic ostendere voluit pro-
prium verbi capere significationem quod scilicet capere sit cum
effectu accipere & ita acquirere, ut acquiritum retineamus l.
aliud est capere. 71. D. d. V. S. Philipp. Matth. hic in pr. usq; ad n. 10.
Et forsitan antea dicta interpretatio ex hoc errore nata est quod
verbum capisse cum diphthongo legerint, ut idem sit quod in-
incepisse, quod tamen in Pandectis Florentinis sine diphthongo
descriptum extat. test. Jacob. Revard. tom. 1. Comm. hic in fin.

Lex XIV.

In omnibus Obligationibus] Obligatio est juris vinculum, quo
necessitate adstringimur alicujus rei solvendæ secundum nostræ

B 3

civita-

civilitatis jura. *pr. Inst. de Obligat.* Est autem ab obligando vincien-
doq; dicta obligatio, nam in eo vis ejus & (ut loquitur *J. Cuius Pau-*
lus in l. Obligationum. 3. D. d. O. & A.) Substantia consistit. *Wisenb.*
in w. d. O & A. n. 4. Idq; forte à neccendo deductum, quod olim
obligationes per æs & libram, quod per nexum dicebantur, con-
trahebantur. *vid. Reinhard. Bachov. ad princ. Instit. dict. tit. Oswald.*
Hilliger. in Donell. enucleat. libr. 12. cap. 1. Quia vero jus aliud est na-
turale, aliud civile, & subinde sola naturalis ratio seu æquitas
nos jubet dare quid vel facere nonnunquam sola & mera subti-
litas Juriscivilis identidem & utrumq; simul, hinc triplicem di-
cimus esse obligationem; naturalem, civilem & mixtam. Voca-
tur autem Obligatio naturalis, non à natura nobis cum bestiis
communi, sed à natura humana, seu rectâ ratione, quæ honestum
ab in honesto fecernit. Nulla enim obligatio, proprie ita dicta,
naturalis venit ex jure naturali omnium animantium commu-
ni, sed omnis ex jure gentium. Is namq; natura debet quem ju-
re gentium dare oportet. *l. cum amplius 84. § 1. D. de reg. jur.* Pro-
prie igitur & verè dicitur naturalis obligatio, quæ ex consensu
& alia æquitate naturali seu dispositione juris gentium primavi-
oritur. *Bartol. in l. Julianus verum. 60. vers. item dubitatur. D. de con-*
dict. indebiti. & æquitatis vinculum dicitur. *l. Stichum. 95. §. natu-*
ralis. 4. D. d. Solutionib. Porrò naturalis ratio & æquitas non so-
lum vult præstari id quod promissum est, sed quicquid alterum
alteri præstare æquum est, licet promissum non sit. *l. Servus. 7. D.*
d. serv. exportand. Eadem naturalis ratio ab eo qui beneficiis au-
ctus est, hostimentum exigit & beneficii pensationem: hinc na-
turaliter ad *Arvidwege* seu remunerationes quisq; obligari dicitur.
l. sed etsi. 25. §. consuluit. 11. D. d. petit. heredit. Et hæc obligatio na-
turalis tunc est sola, quando lex civilis eam neq; approbat neq;
improbat. Effectus hujus naturalis obligationis tantum, varii à
Dd. enumerantur, de quibus tamen hic non sumus solliciti. *vid.*
Schneidw. ad pr. Inst. d. Obligationib. num. 23. & seqq. Quemadmo-
dum autem naturalis obligatio à sua causâ seu inventrice natura
scilicet, nomen habet & oritur ab ipsâ æquitate naturali: Ita &
civilis obligatio nomen habet à causa efficiente. lege civili sci-
licet, quodcumque lex civilis disponit, quem obligari. Nam
causa

causa producendæ hujus obligationis, erit ipsa autoritas appro-
batio vel dispositio juris civilis. *l. legitima. 6. D. d. pact.* Hinc obli-
gatio civilis in genere dici potest ea, quæ ex dispositione legis ci-
vilis oritur quæ est juris civilis vinculum, quo solennitate juris
civilis adstringimur, ut cõpetat in nos quidem actio, sed ineffi-
cax, id est talis quæ per exceptionem oppositam jure Prætorio in-
firmari potest. *l. quod si maritus. 3. §. Si quis autem. 1. D. d. pecun. con-*
stit. Aliter etiam describitur obligatio, quæ provenit ex approba-
tione legis, paritq; actionem non verò exactionem. Quales sunt
obligationes, quæ sola juriscivilis subtilitate, non autem natura-
li æquitate nituntur. Verbi gratia, si quis quasi credendi causa
pecuniam ab aliquo stipulatus sit neque numeraverit, ex stipula-
tione tenetur. Sed quia iniquum est eo nomine ut condemne-
tur, ideo Prætor dedit exceptionem non numeratæ pecuniæ, per
quam eliditur atq; enervatur actio ex tali obligatione orta. *vid.*
§. 1. 2. & 3. Inst. d. Except. vid. Schneidw. l. sup. cit. n. 6. & 7. Ubi effe-
ctus hujus obligationis enumerat. Mixta obligatio seu naturalis
& civilis simul, est vinculum æquitatis naturalis & juris civilis,
quo quis ita astringitur, ut actio efficax in eum detur, seu quæ &
actionem parit & exactionem, quia & naturalis eam sustinet æ-
quitas, & legis civilis firmat autoritas. Hic enim est effectus ob-
ligationis mixtæ, ut non solum actionem pariat, sed etiam offi-
cium exigendi habeat. Hæc obligatio definitur *in princ. Inst. d. Ob-*
lig. Juris vinculum, quo necessitate astringimur, alicujus rei solvẽde
secũdũ nostræ civitatis jura *Locamm. ad princ. Inst. d. tit. Schneidw.*
ibid. & al. Dd. Duaren. ad rubr. D. d. O & A. in princ. Obligatio hæc
mixta rursus dividitur in civilem, quæ ex lege plebisciti S Cto vel
constitutionib. principũ introducta & approbata est, & prætoriã
quam Prætor ex sua jurisdictione constituit. *§. 1. Inst. d. obligat.* Per
Prætorẽ intelligi potest quilibet Magistratus juris alicujõ cõdẽdi
potestatem habens; atq; adeo etiã Ædiles, ex quorũ jurisdic. sunt
obligationes ædilitiæ & inde natæ actiones. *arg. §. Prætorum. 7.*
Inst. d. 7. N. G. & C. l. jus autem §. prætorum D. d. l. & l. Prætores au-
tem sive Magistratus obligationes ex sua jurisdictione ob du-
as potissimum causas introduxerunt: prior est ut suppleant
id quod juri civili (vel naturali vid. §. sed ista quidem 3. & seqq.
Inst.

Inst. d. Actionib.) deerat, siquidem prætor juris civilis minister
est, & vix obligationem aliquam introducit, nisi cum obliga-
tio deficit ex jure civili. Posterior causa est, ut jus civile con-
firmarent & appareret Magistratum curam gerere Reip. ad re-
primendam hominum improbitatem *text. not. bil. in l. Et ita de
facto 3. §. ait prætor, ubi, ut innotesceret prætor curam agere repri-
mende improbitatis Et c. D. Nauta, caupones, stabul ut recept. restit.*
Præterea certum est, omnes obligationes, tam naturales quam
civiles, prætorias & civiles nasci ex contractu vel quasi, ex ma-
leficio vel quasi. §. siquens. 2. *Inst. de Obligat. l. 1. D. d. O. Et a. vid.
omnino. Reinhard. Bachov. ad d. §. 2. Inst. de Obligat. n. 7.* Obliga-
tionum verò, quæ ex contractu nascuntur aq; quatuor species
reperiuntur, aut enim re contrahuntur, aut verbis, aut literis,
aut consensu. Sed de his *infr. ad l. contractus. 23. D. b. t. plura
subjiciemus. vid. §. final. Inst. de obligat. Et ib. Dd. cui add. l. obliga-
mur. §. 2. D. d. O. Et A. Giphon. disp. jur. civil. 24. th. 7. ubi quedam du-
bia resolvit. Helliger. in Donell. enucl. lib. 12. c. 5.*

In quibus dies non ponitur] Ex supra dictis manifestum est
Obligationum substantiam in eo consistere, ut alium nobis
obstringat ad dandum aliquid vel faciendum vel præstandum
*d. princ. Inst. de Obligationib. l. Obligationum substantia 3. in princ.
D. d. O. Et A.* Sunt autem earum aliæ puræ, aliæ in diem, aliæ
sub conditione conceptæ §. *omnis stipulatio 2. Inst. d. V. obligat.*
Pura obligatio est, quæ purè fit, sine adjectione diei & condi-
tionis: veluti promittis mihi dare decem ex causâ donationis,
& tu respondeas, promitto. In hac obligatione (vel stipula-
tione) neq; dies neq; conditio adjecta est: ideo celsit & venit
dies, id est nata est obligatio & actio, ita ut confestim illa de-
cem peti possint. *l. cedere diem 213. D. d. V. S. ubi Gædd.* Cedere
enim dies dicitur, cum obligatio nata est, & deberi incipit:
venire autem cum & efficaciter agi & efficaciter debitor exigi
potest. In omnibus enim obligationibus, in quibus dies non
apponitur præsentis die debetur. *l. eum qui calendis. 41. §. quo-
ties autem 1. D. d. V. O.* De obligatione in diem ait *Justin. in
d. §. 2. Inst. de Obligat.* quod ita promissum est, deberi quidem
statim

statim, sed peti non posse priusquam dies venerit, nimirum
quia in hac specie obligationis cessit dies id est, incipit res de-
beri. *d.l. 213. d. V. S. & in l. centesimis. 46. in princ. c. D. d. V. O. dicitur:*
obligationem quidem presentem esse, sed in diem delatam solu-
tionem. Hac enim dies (de qua loquitur *d.l. 46.*) appositae est
differendae solutionis gratia, in favorem debitoris. Idem et-
iam obtinet in die tacita, quae etiam legalis appellatur, quando
scilicet promissioni tantum tempus inest: veluti si quis Sem-
pronio promittat: darem decem in certo loco, puta Lipsiae,
nam tunc inest tantum tempus quo promissor eo pervenire
possit. *§. loca. 5. Inst. d. V. O. l. interdum. 73. l. continuus. 137. §. cum*
ita stipulatus sum. 2. l. eum qui calendis. 41. §. quotiens. 1. D. eod. Li-
cet enim haec stipulatio quoad verba pura sint; tacitam tamen
temporis dilationem praestat. *d.l. 41. §. 1. D. d. V. O. & §. loca. 5.*
Inst. eod. Et sicuti ante diei adventum non potest debitum
peti: ita quoque nec ipso die, qui solutioni destinatus est, sed
tunc demum ubi is dies finitus est, & hoc in quacunq; tempo-
ris parte locum habet. *§. omnis stipulatio. 2. Inst. de V. O. l. qui hoc*
anno. 42. & de l. eum qui calendis. 41. §. 1. & l. eum qui certarum. 138.
D. eod. tit. ubi is qui promissit nundinis, non potest conveniri, nisi ulti-
mo die nundinarum. Quemadmodum enim totum tempus in-
termedium liberum promissori vel debitori relinquitur:
ita etiam regulariter dies favori eius adjicitur, ne ante ad so-
lutionem compelli possit. *Dn. Carpzov. in Jurispr. Forens. part.*
1. const. 8. def. 4. n. 4. & part. 2. const. 28. def. 11. n. 2. & 3. Hoc tamen
duobus modis limitat *Schneidw. ad d. l. 2. l. §. d. V. O. n. 9. l.* Nisi
hoc expresse inter partes actum fuisset. *Secund. Bartol. & Dd.*
in d. l. eum qui certarum. 138. D. d. V. O. II. Nisi dies sit adjecta, ut
praesens obligatio ostendatur, non causa differenda solutio-
nis. *V. C. promittis mihi hodie dare decem d. l. liber homo. 118.*
§. decem. hodie. 1. D. eod. tit. Dictum est de obligatione pura &
in diem, sequitur conditionalis. Circa cujus descriptionem
praemittendum est, quod conditio proprie dicatur, quando
aliquid confertur in casum dubium, qui potest se habere ad
esse & ad non esse & sic in futurum eventum *Cyn. in l. 1. C. d. In-*
stit.

C

stit.

fit. & Substit. Est autem conditio multiplex. Quaedam n. est necessaria: quaedam impossibilis: quaedam verò possibilis. Conditio necessaria est, quæ habet certam & infallibilem causam & necesse & certum est, eam aliquando exituram. *v. c.* Si Sol cras orietur, vel si Paulus morietur. Conditio impossibilis alia dicitur respectu naturæ, alia respectu facti, alia respectu juris & alia deniq; respectu pugnantia sive perplexitatis. *vid. Schneidw. ad § sub conditione. 4. Inst. d. V. O. add. Dd. in l. impossibilium. 185. D. de reg. jur. & l. non solum 31. D. d. O. & A.* Conditio possibilis est, quæ habet se ad utrumq; contingere & non contingere, cum pendeat à casu & fortuna. Estque triplex: Quaedam est casualis, cujus eventus pendet ex casu & fortunâ *verb. c.* promitto tibi centum si Resp. Veneror. viceris Turcam; hoc enim pendet ex futuro eventu casu & fortunâ. Quaedam est potestativa, cujus eventus dependet ex voluntate personæ scilicet ejus, cui promittitur; veluti, promitto tibi mille imperial. si navatis operam studio juridico &c. Quaedam deniq; est mixta, quæ aliquid participat de potestativa & de casuali conditione. Fitq; duobus modis. Uno modo dicitur mixta, quæ partim pendet ex facto ejus cui aliquid promittitur, vel voluntate, partim ex casu & fortunâ. Et de tali conditione idem servatur quod de casuali: veluti promitto tibi centum, si redieris ex Angliâ *vid. text. in l. si pater 4. C. d. in fit. & substit.* Alio modo dicitur mixta, quæ pendet ex facto & voluntate ejus cui promittitur, & partim ex alterius voluntate: veluti, promitto tibi prædium Tusculanum, si duxeris filiam Sempronii, & de ista judicatur tanquam de potestativa *text. notab. in l. c. d. instit. & substit. & ibid. Cyn. add. Giphon. disp. jur. civil. 26. th. 10. Schneidw. in de § sub conditione 4. Inst. d. V. O. n. 5. 6. & seqq.* Præ cæteris autem *Reinhard Bachov. ad d. § 4. Inst. d. V. O. in princ.* Ex his jã facile intelligi potest natura obligationis sive stipulationis potius vel contractus conditionalis *vid. omnino Bachov. loc. sup. cit. statim in princip.* Fit igitur sub conditione contractus vel stipulatio, quando obligatio non ratum inducitur, sed differtur in aliquem casum *§. sub condi-*

810

ne. 4. *Inst. de off. tit.* & interim tamen spes est obligationis future
quæ transmittitur etiam ad heredem d. §. 4. in fin. *Inst. de V. O.*
vid. Hyppolit. à Collib. hic. Sed de his alibi.

presenti die debetur] Hæc lex ad puram obligationem, id
est, quæ neque in certum tempus, neque sub conditione con-
cepta est, tantummodo spectant atque pertinet. De pura igitur
obligatione [Cuius in b. l. 14. loquitur: & effectum ejus hunc
esse dicit, quod de debito pure promisso, statim agi possit. e
Dn. Carpzov. in Jurisprud. forens. p. 2. c. 28. d. 19. n. 5. eodem etiam
die quo promissum est. l. *liber homo* 118. §. *de rem. a. D. d. V. O.* Ra-
tio est quia ubi causa est præsens, ibi & effectum præsentem ef-
se oportet. *arg. l. 1. in fin. D. Quod quisq. jur. & deinde ne promif-
siones sint inutiles & de vento. l. continuum. 157. §. illud 4. ib. fa-
cultas persone est commodum in eodemq. non verum. D. d. V. O.*
Imo ratio hujus regulæ ex opposito quoque perspicua reddi
potest. Ut enim stipulatio in diem est ea, in qua dies poni-
tur vel exprimitur: ita non est in diem sed præsens & pura ob-
ligatio, in qua dies non ponitur seu exprimitur. Usus hujus
Regulæ maxime est, non solum in stipulationibus, sed etiam
in reliquis contractuum generibus & inde ortis obligationi-
bus itemque in legatis. *Exempl. gratia.* Si quis quinque aure-
os sibi dari stipulatus est, non adjecto die, præsentis die debentur
& confestim peti possunt, §. *omnis stipulatio. 2. Inst. d. V. O. l.*
eum qui. 41. §. 1. D. eod. l. promissor. 21. §. 1. D. d. p. cum. constit. Sic in
legato pure relicto, diem ejus, à morte testatoris cedere & ve-
nire dicimus, ut sic confestim ad eum pertineat, cui est reli-
ctum *per. 3. regul. junct. arg. §. 1. & 2. Inst. d. Legat.* Observan-
dum tamen est, quod licet præsentis die debeatur illud quod
simpliciter promissum fuit: non tamen statim promissori co-
gitur solvere. *gloss. hic & in d. §. 2. Inst. d. V. O.* Et quamvis in-
terpellatio constituat debitorem in morâ l. *si ex legat. caus.*
D. d. V. O. & l. quod te. 5. D. d. R. credit. ibi. Dd. hoc tamen intelli-
gitur cum aliquo spacio *arg. l. si quis filium. 5. §. stipulatio 1. D. d.*
collat. bonor. Bartol. in l. si poenam D. Quand. dies legat. cedit.
Dec. hic. n. 6. Nec enim statim cum sacco creditor paratus venire

C 2

debet

debet. l. quod d' cimus. 105. D. d. solutionib. Sed miserationis gratia modicum debitori tempus ad solvendum conceditur, quod à jure non est determinatum, sed in arbitrio judicis est, prout ei secundum personarum & locorum varietatem videbitur. arg. l. 1. D. d. jur. de lib. Bartol. & Dd. in l. quod d' cimus. 105. D. d. solutionib. Dec. hic l. sup. cit. Ang. & Dd. ad §. 2. Inst. d. V. O. In tribus tamen casibus reperitur tempus à jure expressum. I. In constituto, ubi debitor ante decimum diem conveniri non potest. l. promissor. 21. §. 1. D. d. pec. const. II. In dote, quæ intra annum solvenda est l. §. cum autem. 7. vers. exactio C. d. re uxori act. III. In re judicata, quando quis per sententiam condemnatur, dilatio quadrimestris ad solvendum ei concessa est. l. final. §. fin. C. d. usur. rei judic. l. si debitori. 21. D. d. judic. Bronch. hic De Jure vero Saxonico, hoc casu spaciū 6. sept. & dier. 3. N. O. P. J. tit. Von der Execution vnd Hülffe 39. vers. Wann aber das Urtheil &c. conceditur. Regula autem hæc non procedit, quando tacite in obligatione dies comprehenditur, ut cum locus adjectus est obligationi, puta promittit se aliquis Romæ soluturum, ejusmodi obligatio, etsi pura sit, non tamen ante peti potest, quod debetur, quam Romam perveniri possit. §. loca. 5. Inst. d. V. O. d. l. eum qui, 41. §. quoties 1. l. interdum 73. D. eod. l. 3. §. si quis ita D. d. R. credit. & hoc etiam habet locum respectu fidejussoris l. si testamento 49. §. quæ situm est. 2. D. d. fidejussorib. l. si ut proponitur 61. D. eod. qualitas enim loci vel temporis posita in principali obligatione repetita intelligitur in obligatione fidejussoris secundum Bartol. in l. si ita stipulatus 126. §. Chrysofonus. 2. D. d. V. O. Bald. in l. Titus. C. d. oper. libert. Dec. hic n. 1. Eodem modo si quis purè promittat id, quod in utero est aut fructus adhuc nascituros, non ante ex ea obligatione conveniri poterit, quam per rerum naturam foetus editus aut fructus in horto nati fuerint. l. interdum 73. l. 1. continuus. 137. §. cū ita 2. D. d. V. O. add. l. nihil peti potest. 186. D. b. c. Dec. loc. sup. cit. Idem dicendum est, si ex promittentis voluntate aut qualitate dies contractus tacite adjectus appareat.

Un-

Unde si testator relinquat puellæ dotem, sane ea non præstari debet, ante nubilem ætatem *arg. l. qui filium. 4. D. ubi pupillus educar. vel morar. debet.* Dos etenim sine matrimonio non intelligitur *l. 3. D. d. jur. dot. add. ea quæ trad. Dn. Carpzov in Jurisprud. Forens. part 2. Const. 46. def. 20. n. 5. part. 3. Const. 13. def. 25. n. 3. item part. 3. Const. 19. def. 8. n. 5.* Similiter si quis domum vel Insulam ædificari stipuletur, tacite tempus incit, quo id fieri possit. *text. notabil. in l. Si ita stipulatus essem. 14. l. interdum. 73. D. d. V. O.* Item si stipuletur Patronus operas officiales, constat tacite illud tempus inesse donec indicantur. Ex commodo enim patroni petendæ sunt *l. si quis. hac lege. 13. §. iudicium. l. cum patronus. 22. l. quoties. 24. D. d. oper. libert.* Ex his igitur apparet, tunc huic regulæ locum esse, ut scilicet pure promissum præsentis die, hoc est, confestim debeatur, cum neque locus neque res neque verba contractus adjectum tempus habent *plur. vid. poss. apud Regul. st. hic.* Jam quaeritur, si dies obligationi adjectus sit, quid juris? Resp. diem illum vel certum esse, veluti calendis Martiis & vel in certum, ut cum Petrus Romam venerit *arg. l. §. penult. D. d. condit. & demonstrat. l. si dies. 21. D. Quand. dies legati ced.* Si certus obligationi dies adjectus est, obligatio quidem non suspenditur sed actio. Etenim statim debetur id, quod ita in obligationem deductum est, non secus ac si pure promissum esset: verum antequam dies extiterit, peti exigiq; illud non potest. *d. §. Omnis stipulatio. 2. Inst. d. V. O. l. obligationum. fere. 44. §. 1. D. d. O. & A.* Si vero dies obligationi adjectus incertus sit, ante, quam dies iste venerit, nihil debetur, quoniam dies ejusmodi conditionis instar habetur, in testamentis quidem semper *l. talis Scriptura. 30. §. sed et si sub conditione. D. de legat. I. l. dies. 73. D. d. Condit. & demonstrat.* in contractibus verò ita demum, si plane incertus sit dies, ita ut dubium sit, an extiturus sit unquam: veluti si quis stipulatus sit decem, cum Sejus Romam venerit *l. quodcumq; 45. §. pen. D. d. V. O.* Itaque quantum distat conventio in diem ab ea, quæ fit sub conditione, tantum etiam differt obligatio vel conventio in diem certum ab eâ, quæ fit sub die incerto sive in diem incertum: cum nihil intersit sub die incerto, an sub conditione quid debeatur. *l. suffi-*

ficit. §. 6. D. d. Condict. in debit. Philipp. Matth. hinc. à num. 12. usq. ad
n. 20. ubi plur. videri possunt.

T A N T U M.

COROLLARIA.

I.

Exceptiones dilatoriæ ante litem contestatam
opponi debent.

*l. ita demum 13. C. d. procuratorib. l. exceptionem 19. C. d. prob at.
l. pen. & ult. C. d. Except. Angel. ad rubr. Inst. d. except. n. 13. Bart. in l. si
convenerit. D. d. 7 Dictione. n. 3. Donell lib. 22. Comm. c. 1. Gail. l. b. 1. ob-
serv. 33. Mynsing. Cent. 4. obs. 59. Cujac. lib. 18. obs. 34. Bronch. Cent. 4.
ass. 29. Arum. disp. 19. Exerc. 7. Henon. disp. 22. contr. 13. Ita ut iis omis-
sis, reus post iudicium acceptum ipsis renunciasse videatur. d. l.
ita demum. 13. C. d. procurator. l. si quidem. 9. C. d. Except. c. cum cau-
sam 62. X. d. Appellat. Hilliger. ad Donell. lib. 22. Comm. cap. 9. lit. C c.
vid. Zanger. in tract. d. Exceptionib. part. 2. Dn. Carpzov. in Jurisprud.
Forens. part. 1. Const. 3. d. 1. & d. 4. & 5.*

II.

Exceptiones reo competentes fidejussoribus
etiam conceduntur.

*l. omnes. 19. D. d. Except. l. defensiones. II. C. eod. tit. l. ex persona.
32. D. d. fidejussorib. Quæ tamen assertio tali distinctione tempe-
rari vel explicari potest: quod aut sunt exceptiones, quæ perso-
næ coherent, & ex personali beneficio vel privilegio Reo com-
petunt, & hæ non transeunt ad fidejussores. Aut propter rei ne-
gotiique naturam dantur; & hæ fidejussoribus competunt l. ex-
ceptio-*

ceptiones. 7. D. d. Exceptionib. vid. §. fin. Inst. d. Replicationib. & ib. Locam. Reinh. Bachov. aliosq; Dd. add. Bronch. Cent. 4. ass. 56. ubi ad contraria argumenta respondet.

III.

Nemo prohibetur pluribus exceptionibus uti.

l. is qui. §. l. nemo. 8. D. d. Except. quamvis diversæ sint *d. l. 8. & ibid. gloss. c. nullus. 20. d. R. J. in 6.* aut contrariæ modo in facto sint compatibles. Zang. in tract. de Exception. part. 3. c. 26. n. 336. & seqq. Treuil. vol. 2. disp. 26. th. 7. l. A. & ib. Bachov. Bocer. cl. 6. disp. 12. th. 76. Speckhan. Cent. 2. class. 14. quest. 2. Menoch. lib. 2. præsumpt. 42. num. 6. Plures autem illæ exceptiones simul sunt proponendæ *l. scire oportet. 13. §. scire autem. 8. §. oportet. 10. D. d. Excusat. tut. cap. Pastoralis. 4. X. d. Except.* Cammergerichtsordnung. part. 3. tit. 24. §. ult. & tit. 27. §. ult. *ibid. add. Speckhan. d. l. n. 5.* Quotamen interdum opus non est, ut si Reus sciat proflus esse intentionem Actoris falsam: tum enim sufficit intentionem Actoris negare, absolvetur namq; et si nihil præstiterit *l. si quidem. 9. C. d. Exceptionib. l. frustra. 8. C. d. probat. l. qui accusare. 4. C. d. edend. Coler. ad C. cum venerabilis. 6. X. d. Except. n. 64. & n. 90. Zang. l. sup. cit. n. 2. & 3.* Cæterum si Reus existimet Actorem intentionem suam probare posse, aut dubitet, hoc casu consultius est exceptionem in iudicium ut deducat, eaque se defendat. *d. l. si quidem. 9. & ibid. Dd. C. d. Exception.* Omnis autem exceptio alleganda est, etiamsi maxime notoria sit. *arg. l. 2. D. d. Except. cum simil.* nec enim iudex supplet, nisi ex actis appareat. Schneidw. ad tit. Inst. d. Except. num. 8. Zanger. d. l. num. 6. & 7.

IV.

Obligatio recte juri rerum annumeratur.

arg. §. incorporales. 1. Inst. d. R. C. vel incorpor. Est enim obligatio quoque modus acquirendi, quia stipulationes vel obligationes

tiones ad hoc inventas esse asserit Imperat. in *S. alteri. Inst. d. inu-*
tilib. stip. ut unusquisque acquirat sibi, quod sua interest. Neque
id negatur à Jcto in *l. Obligationum. 3. in princ. D. d. O. & A.* quando
ait: Obligationum substantiam non in eo consistere, ut aliquod
corpus nostrum aut servitatem nostram faciat, sed ut alium no-
bis obstringat, ad dandum aliquid vel faciendum vel præstan-
dum. Nihil enim aliud dicitur his verbis quam quod obliga-
tione quidem non adquiratur ipsa res seu dominium propieta-
tis, adquiratur tamen jus in re. *vid. l. species. II. D. d. Exception.*
Gædd. ad l. 49. n. 8. D. d. V. S. & in tract. de contrab. & committend.
stipul. cap. 9. concl. 3. in fin. Guil. Forst. disp. 2. th. 1. Uno verbo: Obli-
gatio inhæret quidem personæ, sed ita ut ei imponat necessita-
tem alicujus rei solvendæ seu præstandæ, id est, afficit Personas,
non quatenus personæ sunt, sed quatenus hic est debitor, ille
creditor. Jam verò debitorem esse & creditorem dicitur in-
tuitu rei quæ debetur, & sic recte dicitur obligatio esse in per-
sonis subjectivè, in rebus autem objectivè. Hæc distinctio-
ne adhibitâ facilis erit ad contraria responsio

Bernh. Suthol. disp. 12. aphor. 3.

SOLI DEO GLORIA,

X 2615918

VJ 17

DEO OPTIMO MAXIMO FORTUNANTE!
ENODATIONEM ⁸⁶ 14
LEG. XIII. XIV. TIT.
PANDECTARUM ^{1646, 36}
POSTREMI, ¹⁴

Quæstionibus materiæ subjectæ
convenientibus illustratam, & ad disputandum

In Inchyâ Leucorâ

Ex decreto atq; Autoritate Amplissimi
Collegij Juridici propositam,

PRÆSIDE

HENRICO COSELIO
de Pezlinovez J. U. D.

Amica dimicationi subjeciet

IGNATIUS MOLLERUS

Gorlicio-Lusatius,

Ad diem 2. Novemb.

horis & loco consuetis.

WITTEBERGÆ

Typis JOHANNIS RÖHNERI, Acad. Typogr.
ANNO MDC XLVI.